

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Інституту історії України НАН
України

академік НАН України

Валерій СМОЛІЙ

2025 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ
ІСТОРИОГРАФІЇ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.

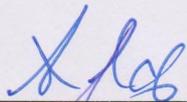
підготовки здобувачів вищої освіти
на третьому (освітньо-науковому) рівні
на здобуття ступеня: доктор філософії (PhD)
за спеціальністю: 032 «Історія та археологія»
галузі знань: 03 «Гуманітарні науки»

Розглянуто та затверджено

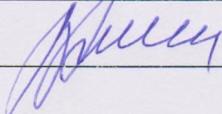
На засіданні Вченої ради Інституту
від « 30 » жовтня 2025 року
протокол № 9

КИЇВ – 2025

Розробники силабусу:

Гарант освітньої програми:

**НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: ІСТОРИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНЕ
ЗНАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.**

1. Вибіркові навчальні дисципліни.

1.1. Дисципліни професійної підготовки

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність: 032 «Історія та археологія»

Освітній рівень: третій рівень освіти (доктор філософії)

ВИКЛАДАЧ: Ясь Олексій Васильович, доктор історичних наук, член-кореспондент Національної академії наук України, провідний науковий співробітник відділу української історіографії Інституту історії України Національної академії наук України

E-mail: alexyas@ukr.net

Персональні профілі та сторінки web-ресурсів:

<https://nas.academia.edu/OleksiiYas>

<http://resource.history.org.ua/person/0000523>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=x9oT1kEAAA&hl=uk>

<https://orcid.org/0000-0002-5816-2876>

<https://www.webofscience.com/wos/author/record/1217719>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0009169>

<https://ouci.dntb.gov.ua/?author=0000-0002-5816-2876>

https://chtyvo.org.ua/authors/Yas_Oleksii/

https://uk.wikipedia.org/wiki/Ясь_Олексій_Васильович

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 4 кредити ECTS

Аудиторних занять: 60 академічних годин (22 лекційних і 8 семінарів по 2 академічні години; 2 контрольні (модульні) роботи – 4 академічні години; консультація та залік – 4 академічні години)

Самостійна робота слухачів курсу: 52 годин.

Форма підсумкового оцінювання: залік.

АНОТАЦІЯ

1. Анотація курсу

Навчальний курс «*Історичне мислення та соціогуманітарне знання в українській історіографії XIX – початку XXI ст.*» розрахований на істориків – слухачів (аспірантів), які мають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра.

Курс складається із двох змістовних модулів і побудований за вимогами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Навчальний курс безпосередньо пов'язаний із нормативними курсами з філософії науки і культури, техніки, методики та методології дослідницької праці, джерелознавства, спеціальними історичними дисциплінами й вибірковыми курсами з історії України. Курс базується на раніше засвоєному матеріалі і спрямований на систематизацію, поглиблення й практичне застосування знань із даної дисципліни.

Курс складається із двох змістовних модулів (кожен по 10 лекцій, або по 20 лекційних годин), які спираються на базову диференціацію історіографії – класична / некласична / сучасна.

Змістовний поділ курсу хронологічно локалізується зламом XIX–XX ст. У західноєвропейській соціогуманітаристиці його пов'язують із культурною добою *Fin de Siècle* у розумінні межі століть, а у східноєвропейській традиції зазвичай асоціюють із темпоральним сегментом, відомим як *Срібний вік* (1890–1920).

Перший модуль розрахований на виклад навчального матеріалу з класичної історіографії, другий модуль – некласичної та сучасної історіографії.

Зміст першого модулю передбачає:

- ознайомлення з сучасними й ретроспективними концептуальними пропозиціями і термінологічними означеннями історіографії, передусім у світлі її багатоманітного, мінливого та варіативного функціонального призначення;
- систематизацію уявлень про основні парадигми та стилі історичного / соціогуманітарного мислення, котрі циркулювали у різних культурних епохах протягом XIX – початку XX ст.;
- представлення розмаїтих ролей історіографії у формуванні засад, стандартів і вимог традиційної та сучасної наукової культури, базових алгоритмів мислення й фахових навичок історика;
- окреслення й генералізацію пізнавальних можливостей, дослідницьких стратегій і наукових практик пізньопросвітницького раціоналізму, романтизму й «першого» позитивізму як основних стилів мислення історика доби класичної історіографії (XIX ст.);
- засвоєння та використання видової типології і періодизації історіографії для аналізу, пояснення, осмислення й оцінки наукових праць, практик, стратегій, візій і концепцій як конкретного історика, так і вибраного масиву студій у межах певних шкіл, напрямів, течій тієї чи іншої культурної доби.

Зміст другого модулю передбачає:

- означення й маркування відмінностей між класичною / некласичною (традиційною / модерністською) історіографією у світлі сучасного соціогуманітарного знання;

- систематизацію уявлень про основні парадигматичні взірці та концептуальні пропозиції соціогуманітаристики ХХ ст. і канали їхньої трансляції до царини історіографії;
- окреслення основних схем, засад і можливостей щодо періодизації становлення, розгортання й трансформації української історичної думки на тлі європейської соціогуманітаристики ХХ – початку ХХІ ст.;
- осмислення пізнавальних впливів і інструментальних пропозицій модернізму та постмодернізму у сучасних наукових практиках на культурних теренах історіографії;
- оперування базовим дослідницьким інструментарієм і понятійним апаратом з обсягу сучасної історіографії для підготовки й написання спеціальних оглядів, насамперед історіографічного вступу / введення до провідної проблематики певної студії.

Мета навчальної дисципліни: упорядкування та систематизація загального горизонту знань з історії класичної, неklasичної й сучасної історіографії, теорії та методології.

Завдання навчальної дисципліни: ознайомити слухачів з домінуючими дослідницькими стратегіями, епістемологічними взірцями, методами та інструментарієм, термінологічним тезаурусом, актуальними й ретроспективними концептуальними пропозиціями і парадигмами соціогуманітарного й історичного знання протягом ХІХ – початку ХХІ ст.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно з ОНП	Компетентності
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 2	Здатність використовувати у професійній діяльності базові загальні знання з різних наук (філософії науки та культури, педагогіки, культурології, антропології, літературознавства, мистецтвознавства, демографії тощо)
ЗК 3	Здатність до розуміння широкого кола філософсько-світоглядних проблем, глибинного усвідомлення суспільних процесів, причино-наслідкових зв'язків
ЗК 6	Здатність виявляти, формулювати і розв'язувати дослідницькі проблеми, приймати обґрунтовані рішення та створювати алгоритм їхнього втілення у практику
ЗК 7	Здатність до наукового пошуку; володіння необхідним дослідницьким інструментарієм; адекватного висвітлення та поширення історичних знань
Фахові компетентності (ФК)	
ФК 2	Володіння сучасною науковою термінологією, глибинне розуміння змісту фахових термінів
ФК 3	Знання з філософії історії, зокрема розуміння сутності історичних теорій щодо реконструкції минулого людства, обізнаність з основними науковими напрямками та науковими школами
ФК 6	Вміння застосовувати під час дослідження класичні, неklasичні та сучасні наукові методи, зокрема історичні та міждисциплінарні, адекватно визначати методику дослідження відповідно до висунутих завдань та сформульованих цілей
ФК 7	Здатність до різних видів історичного аналізу (історико-логічний, компаративний, ретроспективний)
ФК 8	Вміння адаптувати ідеї та гіпотези істориків-попередників до сучасної дослідницької практики
ФК 9	Здатність визначати вплив соціокультурного середовища, політичної системи на формування особистості та роль особистості в історії
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН 1	Вільно володіти всім арсеналом знань про минуле людства, закони і тенденції розвитку суспільства, інструменти та практики його вивчення

ПРН 2	Знати основні теорії, ідеї, концепції, напрямки історичних досліджень як класичних, так і новітніх, зокрема локальної історії, регіоналістики, просопографії, усної історії, інтелектуальної історії тощо
ПРН 3	Опанувати сучасну термінологічну систему та понятійний апарат історичної науки і соціогуманітаристики
ПРН 6	Втілювати в історичному дослідженні вже існуючі теоретичні розробки, визначати наявні проблеми, шукати шляхи їхнього розв'язання
ПРН 7	Уміти визначати мету, завдання, створювати алгоритм дослідження, комплексно підходити до вирішення проблеми, вирізняти головне, робити узагальнення
ПРН 8	Уміння обирати методологічний інструментарій та стратегічні підходи відповідно до особливостей наукового дослідження, його мети та завдань, розглядати проблему
ПРН 11	Професійно презентувати результати власних досліджень, наочно демонструвати власний внесок у розробку певної наукової проблеми
ПРН 13	Дотримуватися принципів академічної доброчесності у дослідницькій та науково-педагогічній діяльності
ПРН 14	Бути здатним до саморозвитку та самовдосконалення, до постійного підвищення власного фахового рівня
ПРН 15	Брати на себе відповідальність за результати власного дослідження, його фаховий рівень

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Загальна кількість годин	Лекції	Семінари, підсумковий модульний контроль (контрольні роботи), залік	Самостійна робота
Модуль 1. Класична історіографія					
1	Вступ до курсу, його структура та призначення. Базові поняття-інструменти	5	2		3
2	«Царство Розуму», Природа та Право в просвітницькому світобаченні на зламі XVIII–XIX ст. Д. Бантиш-Каменський і його опонент О. Мартос	7	2	2	3
3	Пізньопросвітницька парадигма і початки романтизму на культурних теренах української історіографії перших десятиліть XIX ст. М. Маркевич як перехідний тип історика	5	2		3
4	Ранній романтизм і його «мовна програма». Фрагмент як форма мислення у дослідницьких і культурних практиках М. Максимовича	5	2		3
5	Ідеалістичний поворот і класичний романтизм в історіографії XIX ст. Ірраціональні та інтуїтивні стратегії конструювання минувшини. М. Костомаров як історик-художник і руйнівник російського пантеону героїв	7	2	2	3
6	Дегероїзація слави. Між пізнім романтизмом і раннім позитивізмом. П. Куліш і його ревізійністський поворот на полі українського	5	2		3

	історієписання				
7	«Перший» позитивізм О. Конта і Г. Спенсера та його українські проєкції. Локально-еволюційна палітра української минувшини. Типологічні практики В. Антоновича як історика «трьох вір»	5	2		3
8	«Натуралістична програма» позитивізму на полі соціогуманітаристики. Компаративні сюжети М. Драгоманова та теорія «мандрівних історій» Т. Бенфея	7	2	2	3
9	Критичний / модернізований позитивізм у світлі соціогуманітарного знання на межі XIX–XX ст. Молодий М. Грушевський як історик позитивістського вишколу	5	2		3
10	Культурна доба Fin de Siècle / Срібний вік та її стильова палітра: модернізований позитивізм, віталізм, неокантіанство і соціологізація історії. Народження неklasичної історіографії	7	2	2	3
Підсумковий модульний контроль (контрольна робота)		2	-	2	-
Всього за модуль 1		60	20	10	30
Модуль 2. Некласична та сучасна історіографія					
1	Європейські гранд-нарлативи XIX – перших десятиліть XX ст. і монументальний проєкт «Історії України-Руси» М. Грушевського у розрізі класичних і неklasичних дослідницьких стратегій. М. Грушевський як учений- енциклопедист	3	2		1
2	Неоромантизм як вияв модерністської концептуалізації соціогуманітаристики.	5	2	2	1

	Українські версії неоромантизму в історіографії: класократична концепція В. Липинського та сакральний / метафізичний «трикутник» С. Томашівського				
3	Соціологізація історії: українські виміри та проєкції. «Колективний чоловік» М. Грушевського на авансцені минувшини. Теорія єдиного процесу М. Слабченка. Концепція господарської автономії України О. Оглоблина	7	2	2	3
4	«Золоте десятиліття». 1920-ті рр. як доба відносно «нормальної» науки в УСРР. «Великий перелом» і народження радянської історіографії	5	2		3
5	М. Кордуба і дискусія 1930-х — початку 1940-х рр. про українську націю у координатах неklasичної науки	2	2		
6	Радянська історіографія – російська / союзна та українська / республіканська версії. Офіційний історіографічний канон і наукові практики істориків 1930–1980-ті рр. Історики-ревізійністи / нонконформісти 1960-х – початку 1970-х рр.	7	2	2	3
7	Українська історіографія поза межами СРСР: західноукраїнська, еміграційна та діаспорна версії. Стратегії конструювання минувшини, або Між «травматичною» спадщиною та викликами західної соціогуманітаристики	7	2	2	3
8	Європейська соціогуманітаристика та українська історіографія після 1945 р. Циклічні теорії	4	2		2

	історії. Антропологічний поворот і його впливи				
9	Руйнація радянського образу української минувшини. Етнополітичний ренесанс на теренах Східної Європи і легітимаційні програми пострадянського історієписання	4	2		2
10	Дисциплінарний, міждисциплінарний й інтердисциплінарний виміри історичного знання: українські проєкції та перспективи	4	2		2
11	Сучасна українська історіографія та європейська соціогуманітаристика. Представлення минувшини у світлі «поворотів» соціогуманітарного знання	4	2		2
12	Історієписання та соціогуманітарне знання доби російсько-української війни й руйнації глобального світоустрою	2	2		
	Підсумковий модульний контроль (контрольна робота)	2	-	2	-
	Всього за модуль 2	56	24	10	22
	Підсумковий контроль (консультація та залік)	4	-	4	-
	Разом за курс	120	44	24	52

№ з/п	Теми семінарів	Кількість годин
Модуль 1. Класична історіографія		
Семінар 1	Пізньюпросвітницька історіографія 1. Пізньюпросвітницька парадигма в історичному письмі Д. Бантиша-Каменського 2. Історіографічна дискусія 1823 р., або Дві версії пізньюпросвітницької історіографії 3. Мірила вартості та канони просвітницької історіографії	2

	<p>Літ.: <i>Ясь О.</i> Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В. А. Смолія. – К., 2014. – Ч. 1. – 587 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Історіографічна дискусія 1823 р.: рецензія О. Мартоса та лист Д. Бантиша-Каменського до видавця журналу «Сын Отечества» (вступна стаття) // Український історичний журнал. – 2015. – № 5. – С. 186–191.</p> <p><i>Ясь О.</i> «Свій» серед «чужих», «чужий» серед «своїх». «История Малой России» Д. Бантиша-Каменського у світлі українсько-російського культурного перехрестя (до 220-річчя Дмитра Бантиша-Каменського) // Український історичний журнал. – 2009. – № 2. – С.160–194.</p> <p><i>Saunders D.</i> The Ukrainian Impact on Russian Culture 1750–1850. – Edmonton, 1985. – X, 415 p.</p>	
Семінар 2	<p style="text-align: center;">Романтична історіографія</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наукові практики М. Максимовича на перехресті просвітництва й раннього романтизму 2. М. Костомаров як історик-художник 3. Романтизм як одна з провідних парадигм класичної історіографії <p>Літ.: <i>Бойко Ю.</i> Український романтизм Центральної й Східної України у його стосунку до західноєвропейської романтики // Наукові записки УВУ: Філософічний ф-т. – Мюнхен, 1965/66. – Ч. 8. – С. 61–78.</p> <p><i>Ковальчук О.О.</i> Українське історичне джерелознавство доби романтизму / Відп. ред. П.С. Сохань. – К., 2011. – 323 с.</p> <p>Мислителі німецького Романтизму / Упоряд. Л. Рудницький, О. Фешовець. – Ів.-Франківськ, 2003. – 588 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В.А. Смолія. – К., 2014. – Ч. 1. – 587 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Романтизм і український гранд-нарратив // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. – 2008. – Вип. 3, ч. 1. – С. 207–226.</p> <p><i>Ясь О.</i> Фрагмент як форма мислення: романтичний світ Михайла Максимовича // Тега Cossacorum: Студії з давньої і нової історії України: Наук. зб. на пошану доктора історичних наук, професора Валерія Степанкова. – К., 2007. – С. 477–516.</p> <p><i>Bilenky S.</i> The Clash on Mental Geographies: Poles on Ukraine, Ukrainians on Poland in the Time of Romanticism // The Polish Review. – 2008. – Vol 53, no.1. – P. 73–95.</p> <p><i>Croce B.</i> History, its theory and practice / Authorized translation by D. Ainslie. – New York, 1960. – 317 p.</p>	2

	<i>Prymak T.</i> Mykola Kostomarov: A Biography. – Toronto; Buffalo; London, 1996. – XXIII, 263 p.	
Семінар 3	<p align="center">Позитивістська історіографія</p> <p>1. П. Куліш і В. Антонович у розрізі просвітницьких, романтичних і позитивістських традицій історичного письма</p> <p>2. Дослідницький інструментарій і наукові стратегії В. Антоновича і М. Драгоманова</p> <p>3. Первісний / «перший» позитивізм як стильова модель історіографії</p> <p><i>Лит.:</i></p> <p><i>Богданина О. М.</i> Позитивізм в історичній науці в Україні (60-ті рр. XIX – 20-ті рр. XX ст.). – Харків, 2010. – 480 с.</p> <p>Позитивізм: рефлексії щодо класичної моделі історіописання: Матеріали круглого столу. – Харків, 2016. – 280 с.</p> <p><i>Федорук О.</i> Роман Куліша «Чорна рада». Історія тексту. – К., 2019. – 585 с.</p> <p><i>Шевченко А., Ясь О.</i> Поступ як світоглядна максима: європейська подорож 1870—1873 рр. в інтелектуальній біографії М. Драгоманова / Анастасія Шевченко // Український історичний журнал. – 2025. – № 4. – С. 141–164.</p> <p><i>Ясь О.</i> Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В. А. Смоля. — К., 2014. – Ч. 1. – 587 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Історичне письмо пізнього П. Куліша як предтеча консервативного проекту української історіографії початку XX ст. (До 200-річчя від дня народження) // Український історичний журнал. – 2019. – № 4. – С. 61–87.</p> <p><i>Ясь О.</i> Незвичайний позитивіст Володимир Антонович // Україна крізь віки: Зб. наук. пр. на пошану академіка НАН України професора В. Смоля. – К., 2010. – С. 863–892.</p> <p><i>Croce B.</i> History, its theory and practice / Authorized translation by D. Ainslie. – New York, 1960. – 317 p.</p> <p><i>Luckyj G.S.N.</i> Panteleimon Kulish: A Ukrainian Romantic Conservative // Philosophy, History, and Social Action: Essays in Honor of Lewis Feuer with an autobiographic essay by Lewis Feuer / Eds. S. Hook, W.L. O'Neill, and R.O'Toole. – Dordrecht; Boston, 1988. – P. 313–321.</p> <p><i>Velychenko S.</i> National History as Cultural Process: A Survey of the Interpretations of Ukraine's Past in Polish, Russian, and Ukrainian Historical Writing from the Earliest Times to 1914. – Edmonton, 1992. – XXXV, 283 p.</p>	2
Семінар 4	<p align="center">Культурна доба Fin de Siècle і паростки некласичної історіографії</p> <p>1. М. Грушевський як історик позитивістського вишколу</p> <p>2. Неокантіанство та віталізм</p>	2

	<p>3. Критичний / модернізований позитивізм</p> <p><i>Лит.:</i> <i>Вжосек В.</i> Історія – Культура – Метафора. Постановня неklasичної історіографії. Про історичне мислення. – К., 2011. – 296 с. <i>Колінгвуд Р.Дж.</i> Ідея історії / Пер. з англ. О. Мокровольський. – К, 1996. – 615 с. <i>Ясь О.</i> Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В. А. Смоля. — К., 2014. – Ч. 1. – 587 с. <i>Burrow J.</i> A History of Histories. Epics, Chronicles, Romances and Inquiries from Herodotus and Thucydides to the Twentieth Century. – New York, 2008. – XVIII, 519 p. Towards an Intellectual History of Ukraine: An Anthology of Ukrainian Thought from 1710 to 1995 / Eds. R.Lindheim and G.S.N.Luckyj. – Toronto; Buffalo; London, 1996. – 420 p.</p>	
--	--	--

№ з/п	Теми семінарів	Кількість годин
Модуль 2. Некласична та сучасна історіографія		
Семінар 1	<p style="text-align: center;">Неоромантична історіографія</p> <p>1. Класократична концепція В. Липинського 2. Сакральний / метафізичний «трикутник» С. Томашівського 3. Неоромантизм як стиль мислення: еклектика чи синтез?</p> <p><i>Лит.:</i> <i>Зашикільняк Л.</i> Неоромантизм у польській історіографії початку XX ст. (До питання про соціальну функцію історії) // Проблеми слов'язнознавства. – Львів, 1993. – Вип. 45. – С. 36–42. <i>Липинський В.</i> Хам і Яфет. З приводу роковин 16/29 квітня 1918 р. – Львів, 1928. – 30, [2] с. <i>Осташко Т.</i> Україна В'ячеслава Липинського. – К., 2022. – 912 с. <i>Сінкевич Є.Г.</i> Краківська історична школа в польській історіографії. – Миколаїв, 2010. – 332 с. <i>Ясь О.</i> Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В. А. Смоля. — К., 2014. – Ч. 1. – 587 с. <i>Ясь О.В.</i> Липинський та неоромантизм (до 125-річчя від дня народження) // Український історичний журнал. – 2007. – № 5. – С. 75–95. <i>Ясь О.</i> Романтизм і неоромантизм у компаративному світлі // Український історичний журнал. – 2022. – № 6. – С.</p>	2

	159–172. <i>Bilas L.R.</i> The Intellectual Development of V.Lypyns'kyj: His World View and Political Activity before World War I // <i>Harvard Ukrainian Studies</i> . – 1985. – Vol. 9, no. 3/4. – P. 263–286.	
Семінар 2	<p style="text-align: center;">Соціологізація історії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Колективна» людина в історичному письмі М. Грушевського 2. Теорія єдиного процесу М. Слабченка й концепція господарської автономії О. Оглоблина 3. Соціологізація гуманістичних і суспільних дисциплін як науковий тренд першої третини ХХ ст. <p><i>Лит.:</i></p> <p><i>Грушевський М.</i> Відродження французької соціологічної школи // Первісне громадянство та його пережитки на Україні. 1926 / За ред. К. Грушевської. – [К.], 1926. – Вип. 1/2. – С. 112–117.</p> <p><i>Грушевський М.</i> Початки громадянства (генетична соціологія). – [Wien], 1921. – 328 с.</p> <p><i>Мангайм К.</i> Ідеологія та утопія / Пер. з нім. – К., 2008. – 370 с.</p> <p><i>Пріцак О.</i> Історіософія та історіографія Михайла Грушевського / Ред. І. Бречак. – Київ; Кембридж, 1991. – 78 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Історик і стиль. Визначні постаті українського історієписання у світлі культурних епох (початок ХІХ – 80-ті роки ХХ ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В.А. Смолія. – К., 2014. – Ч. 2. – 650 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> «Колективний чоловік» на авансцені історії: соціологізація минувшини в дослідницьких практиках М. Грушевського // <i>Український історичний журнал</i>. – 2014. – № 6. – С. 123–148.</p> <p><i>Ясь О.</i> Конфлікт процес / структура у конструкції «довгого» ХІХ ст. Михайла Слабченка // <i>Історіографічні дослідження в Україні</i>. – К., 2014. – Вип. 24. – С. 196–224.</p> <p><i>Ясь О.</i> Україна-Гетьманщина у світлі теорії «єдиного процесу» Михайла Слабченка // <i>Українська держава другої половини ХVІІ–ХVІІІ ст.: політика, суспільство, культура</i>. – К., 2014. – С. 629–670.</p> <p><i>Velychenko S.</i> Shaping Identity in Eastern Europe and Russia: Soviet Russian and Polish Accounts of Ukrainian History, 1914–1991. – New York, 1993. – 266 p.</p>	2
Семінар 3	<p style="text-align: center;">Радянська історіографія</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституювання радянської історіографії 2. Ідеологічний канон і радянський гранд-нарратив 3. Ревізіоністи / нонконформісти в українській радянській історіографії доби «запізнілої відлиги» 	2

	<p>Літ.:</p> <p>Світло й тіні українського радянського історіописання: Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, Україна, 22–23 травня 2013 р.) / За ред. В.А. Смолія. – К., 2015. – 221 с.</p> <p><i>Яремчук В.</i> Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби / Наук. ред. Л. Зашкільняк. – Острог, 2009. – 526 с.</p> <p><i>Яремчук В.</i> Українська історіографія: суспільно-політична історія: посібник. – Острог, 2017. – 288 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Історик і стиль. Визначні постаті українського історієписання у світлі культурних епох (початок ХІХ – 80-ті роки ХХ ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В.А. Смолія. – К., 2014. – Ч. 2. – 650 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> «На чолі республіканської науки...». Інститут історії України (1936–1986): Нариси з інституціональної та інтелектуальної історії (До 80-річчя установи) / Вступ. слово та наук. ред. В. Смолія. – К., 2016. – 542 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Незвичайні виміри творчості Федора Шевченка, або тяжкий хрест українського й радянського Історика // <i>Шевченко Ф.</i> Історичні студії: Збірка вибраних праць і матеріалів (До 100-річчя від дня народження). – К., 2014. – С. 9–36.</p> <p><i>Ясь О.</i> Олена Апанович та Олена Компан у культурному просторі української радянської історіографії, або дві версії модернізації історичного нарративу 1960-х – початку 1970-х років // <i>Архіви України.</i> – 2020. – № 3. – С. 32–52.</p> <p><i>Velychenko S.</i> Shaping Identity in Eastern Europe and Russia: Soviet Russian and Polish Accounts of Ukrainian History, 1914–1991. – New York, 1993. – 266 p.</p>	
<p>Семінар 4</p>	<p align="center">Еміграційна / діаспорна історіографія</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Еміграційне історієписання міжвоєнної доби 2. Доба Ді-Пі 3. «Травматична» спадщина і виклики західної соціогуманітаристики 1960–1980-х рр. <p>Літ.:</p> <p><i>Ададуров В.</i> «Переставлючи слова у століттях»: інтелектуальна біографія Ілька Борщака. – Львів, 2024. – 540 с.</p> <p><i>Оглоблин О.</i> Українська історіографія 1917–1956 / Вступ. ст. І. Верби; упоряд. та примітки І. Верби, О. Юркової; пер. з англ. О. Кураєва, О. Юркової. – К., 2003. – 250 с.</p> <p><i>Пріцак О.</i> Чому катедри українознавства в Гарварді? Вибір статей на теми нашої культурної політики (1967–1973). – Кембридж, Нью-Йорк, 1973. – XXXVI, 188 с.</p> <p>Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи: Матеріали міжнародної наукової конференції (Мюнхен, Німеччина, 1–3 липня 2012 р.). – К., 2014. – 250 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Історик і стиль. Визначні постаті українського</p>	<p align="center">2</p>

	<p>історієписання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В.А. Смолія. – К., 2014. – Ч. 2. – 650 с.</p> <p><i>Ясь О.</i> Українська зарубіжна історіографія 1945–1991 рр.: проблема поколінь та організація дослідницької праці // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики [Ч. 5] / Історіографічні дослідження в Україні [Вип. 10]: Об'єднаний випуск зб. наук. пр. на пошану акад. В.А. Смолія: У 2 ч. – К., 2000. – Ч. 2. – С. 352–391.</p> <p><i>Ясь О.</i> Українська зарубіжна історіографія 1945–1991 рр. у світлі рефлексій її репрезентантів // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. – К., 2005. – Вип. 1. – С. 333–357.</p> <p><i>Subtelny O.</i> The Current State of Ukrainian Historiography // Journal of Ukrainian Studies. – 1993. – Vol. 18, no. 1/2. – P. 33–54.</p>	
Підсумковий модульний контроль	Контрольні роботи	4
Підсумковий контроль	Консультація та залік	4

Самостійна робота виконується на основі опрацювання лекційного матеріалу, додаткової літератури задля кращого засвоєння ідей, положень, термінів, алгоритмів і стратегій навчального курсу та підготовки дослідницької роботи **за проблематикою, заздалегідь узгодженою з викладачем**

ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності аспіранта за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Вид роботи	Кількість балів за один вид роботи	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів за курс
<i>Практичне заняття (семінари)</i>	5	Аспірант ставить змістовні запитання, висловлює аргументовані зауваження, бере участь у дискусії.	За практичні заняття (семінари) – 40
	1-2	Аспірант ставить запитання, але не висловлює аргументованих зауважень та/або не бере участі в дискусії.	

	0	Пасивна участь у практичному занятті.	
Самостійна робота (письмова робота – дослідницька студія)	5	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє аналітичний та творчий підхід, знання особливостей досліджуваного явища, виклад є логічним. Роботу оформлено відповідного до чинних вимог.	За самостійну роботу – 10
	3-4	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє аналітичний та творчий підхід, знання особливостей досліджуваного явища, виклад є в цілому логічним. Але є незначні недоліки: деяка непослідовність у викладенні матеріалу, певні прогалини у розумінні явища, фактичні помилки. Роботу оформлено відповідного до чинних вимог, але є невеликі хиби в оформленні.	
	2	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє непогане знання матеріалу, але є значна кількість недоліків різного характеру, структурні порушення, нелогічність у викладі матеріалу, нехтування приписами оформлення роботи	
	1	Роботу подано невчасно; автор не засвоїв необхідний матеріал, не розуміє досліджуваного явища.	
	0	Робота не підготовлена аспірантом	
Контрольні (модульні роботи)	10	Аспірант надав вичерпні відповіді на всі питання контрольної роботи, продемонстрував глибоке знання матеріалу	За контрольні роботи – 20

	3-4	Аспірант надав вичерпні відповіді на всі питання контрольної роботи, але є незначні недоліки: деяка непослідовність у викладенні матеріалу, певні прогалини у розумінні явища, фактичні помилки.	
	1-2	Аспірант відповів не на всі питання контрольної роботи, не засвоїв необхідний матеріал.	
	0	Аспірант не відповів на жодне питання контрольної роботи чи не з'явився на контрольну роботу	
Залік	30	Аспірант демонструє глибокі знання, дає вичерпну відповідь на екзаменаційні та додаткові питання, впевнено аргументує й обстоює свою позицію.	30

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

Модулі	I	II
Семінари	0-10	0-10
Самостійна робота (письмова робота – дослідницька студія)	0-5	0-5
Контрольні (модульні роботи)	0-5	0-5
Робота за модулями	0-20	0-20
Проміжний контроль	0-30	
Підсумковий контроль (залік)	0-30	
Всього за курс	0-100	

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

Рейтинговий показник	Оцінка за ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Залік	Залік

90-100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
64-74	D (задовільно)	задовільно	
60-63	E (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
1-34	F (неприйнятно)	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Мінімальний рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до заліку) становить 35 балів. У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 35 балів) аспірант зобов'язаний повторно пройти курс навчання із зазначеної дисципліни. У разі отримання оцінки «незадовільно» аспірант має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії аспірант може обрати повторне вивчення дисципліни.

ФОРМАТИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль знань з метою перевірки рівня засвоєння слухачами певних тем навчальної програми відбувається під час проведення семінарських занять. Формами поточного контролю з дисципліни «*Історичне мислення та соціогуманітарне знання в українській історіографії XIX – початку XXI ст.*» є опитування, аналіз пропонованих для ознайомлення наукових статей і монографій, дискусії щодо викладених у них проблем, практичний тренінг із застосування здобутих знань, навичок і алгоритмів. Поточний контроль передбачає оцінювання відповідно до критеріїв, викладених у «Порядку і критеріях оцінювання».

Проміжний і підсумковий контроль передбачають **дві контрольні (модульні) роботи та залік**. Контрольні роботи відбуваються у письмовому форматі, а залік – у форматі усної співбесіди в очному режимі і/або режимі відеоконференції. На контрольну роботу виносяться питання, що обговорювалися під час семінарських занять або викладалися на лекціях. На залік виносяться питання із запропонованого нижче переліку. За потреби ставляться додаткові/уточнюючі питання з обсягу навчального курсу.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, які виносяться на залік

1. Історіограф як придворний інтелектуал, його статус і функції при дворах європейських монархів за часів пізнього середньовіччя та раннього модерну
2. Історіографія як поняття. Основні смисли та їхні трансформації

3. Пізньопросвітницьке історієписання. Провідні ідеї та концепти
4. Дмитро Бантиш-Каменський і конструкція «Истории Малой России»
5. Історик-чиновник Дмитро Бантиш-Каменський і його опонент історик-аматор Олексій Мартос в історіографічній дискусії 1823 р.
6. Пізньопросвітницька історіографія і початки романтизму
7. Микола Маркевич як історик перехідного типу
8. Михайло Максимович і ранній романтизм. Природознавець на полі соціогуманітаристики
9. Дослідницький інструментарій Михайла Максимовича
10. Історично-філологічний / критичний метод в історієписанні першої половини XIX ст.
11. Микола Костомаров і романтична історіографія
12. Микола Костомаров як історик-художник
13. Емпатія як дослідницька стратегія істориків-романтиків
14. «Мовна програма» романтизму на теренах історієписання
15. Пантелеймон Куліш як історик і письменник
16. Дегероїзація історії козацтва. Ревізіоністський поворот Пантелеймона Куліша: від пізнього романтизму до «першого» позитивізму
17. «Перший» позитивізм і його фундатори Огюст Конт та Герберт Спенсер
18. Володимир Антонович як історик «трьох вір»
19. Київська документальна школа істориків Володимира Антоновича
20. Типологічний метод у дослідницькому інструментарії Володимира Антоновича
21. Михайло Драгоманов і наукові стратегії «першого» позитивізму
22. Компаративний / порівняльний метод у дослідницькому інструментарії Михайла Драгоманова
23. «Натуралістична програма» позитивізму на обширах історіографії та соціогуманітаристики
24. «Перший» позитивізм і критичний / модернізований позитивізм: спільне та відмінне
25. Ідея поступу та секуляризований культ праведників людства, або Ерзац-релігія Огюста Конта
26. Молодий Михайло Грушевський як історик позитивістського вишколу
27. Наукове товариство імені Шевченка у змаганнях за створення Українсько-Руської академії наук на зламі XIX–XX ст.
28. Культурна доба Fin de Siècle чи епоха Срібного віку та її впливи на історичне письмо
29. Класична історіографія: основні стилі та ідеї
30. Неокантіанство та соціологізація історії на межі XIX–XX ст.
31. Перехід від класичної до некласичної моделі історичного письма
32. «Історія України-Руси» Михайла Грушевського: конструкція та провідні концепти
33. Європейські гранд-нарлативи або великі історичні оповіді XIX – початку XX ст. як «біографії» націй
34. Неоромантизм в українській історіографії першої третини XX ст.
35. В'ячеслав Липинський як історик. Національна аристократія / еліта та її призначення
36. Харизматична модель у наукових стратегіях В'ячеслава Липинського
37. Степан Томашівський як історик. Концепція «галицького П'ємонту» в українському національному проєкті
38. Михайло Грушевський та стратегії репрезентації «масової» / колективної людини
39. Теорія єдиного процесу Михайла Слабченка та її походження
40. Олександр Оглоблин і його концепція господарської автономії України

41. Конфлікт академіка Матвія Яворського з Московською марксистською школою академіка Михайла Покровського та його значення для української історіографії
42. «Золоте десятиліття» української історіографії як доба відносно «нормальної» науки
43. «Покаянні» й «викривальні» тексти істориків 1930-х рр. та їхня роль у народженні радянського історієписання
44. Доба хрущовської лібералізації на полі української радянської / республіканської історіографії
45. Історики-ревізіоністи / нонконформісти в українській радянській історіографії 1960-х – початку 1970-х рр.
46. Травматична спадщина в українській еміграційній історіографії
47. Доба Ді-Пі / еміграційного ренесансу у післявоєнній українській соціогуманітаристиці
48. Циклічні концепції історії. Морфологія всесвітньої історії Освальда Шпенглера та теорія цивілізацій Арнольда Тойнбі
49. Епоха нового / післявоєнного європейського гуманізму. Антропологічний поворот в європейській соціогуманітаристиці
50. Хвильова концептуалізація історії. Борис Крупницький як історик
51. Американсько-українські та канадсько-українські установи та їхнє значення в українській діаспорній / зарубіжній історіографії
52. Криза та руйнація радянського образу історії. Конституювання пострадянської історіографії
53. «Україна: історія» Ореста Субтельного як інтелектуальний продукт діаспорного історієписання
54. Перевідкриття «забороненої» спадщини та легітимацийна програма пострадянського історієписання
55. Ситуація методологічного «хаосу». Здобутки та проблеми української історіографії 1990-х рр.
56. Дисциплінарні, міждисциплінарні, інтердисциплінарні виміри сучасної науки і українська історіографія
57. Субдисциплінарні напрями та сегменти в сучасній соціогуманітаристиці
58. Лінгвістичний поворот і його впливи на дослідницькі практики та стратегії сучасного історика
59. Традиціоналісти, модерністи та постмодерністи в сучасній історіографії
60. Класична, неklasична та постнеklasична моделі науки у світлі трансформацій історичного письма

ПОЛІТИКА КУРСУ

Слухач зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися. У випадку дистанційного навчання – завчасно перевіряти готовність технічних засобів, пристроїв і програмних продуктів.

У разі відсутності: через хворобу – аспірант зобов'язаний надати відповідний документ гаранту освітньо-наукової програми, через поважні особисті чи родинні обставини – пояснювальну записку на ім'я гаранту освітньо-наукової програми.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робіт має відповідати вимогам «Положення про дотримання академічної доброчесності науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Інституті історії України НАН України» <http://history.org.ua/uk/post/50146> (наказ № 2/1-од від 2.01.2024 року).

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Ададуров В.* «Переставлючи слова у століттях»: інтелектуальна біографія Ілька Борщака. – Львів, 2024. – 540 с.
- Богдашина О. М.* Позитивізм в історичній науці в Україні (60-ті рр. XIX – 20-ті рр. XX ст.). – Харків, 2010. – 480 с.
- Бойко Ю.* Український романтизм Центральної й Східної України у його стосунку до західноєвропейської романтики // Наукові записки УВУ: Філософський ф-т. – Мюнхен, 1965/66. – Ч. 8. – С. 61–78.
- Вжосек В.* Історія – Культура – Метафора. Постановня неklasичної історіографії. Про історичне мислення. – К., 2011. – 296 с.
- Головко В., Якубова Л.* Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019). – К., 2021. – 592 с., 48 с. іл. <http://resource.history.org.ua/item/0016478>
- Грушевський М.* Відродження французької соціологічної школи // Первісне громадянство та його пережитки на Україні. 1926 / За ред. К. Грушевської. – [К.], 1926. – Вип. 1/2. – С. 112–117.
- Грушевський М.* «Істориограф Малой России» // *Грушевський М.* Твори: У 50 т. / Упор., передм., ком. О. Юркова. – К., 2015. – Т. 10, кн. II. – С. 87–180.
- Грушевський М.* Початки громадянства (генетична соціологія). – [Wien], 1921. – 328 с.
- Даниленко В., Крутина В., Кульчицький С., Лисенко О., Стяжкіна О., Якубова Л.* Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / Відп. ред. В. Смолій. – К., 2021. – 544 с., 96 с. іл. <http://resource.history.org.ua/item/0016477>
- Єфіменко Г., Кульчицький С., Пиріг Р., Скальський В., Якубова Л.* Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / Відп. ред. В. Смолій. – К., 2021. – 620 с., 124 с. іл. <http://resource.history.org.ua/item/0016476>
- Зашикільняк Л.* Методологія історії: від давнини до сучасності. – Львів, 1999. – 227 с.
- Зашикільняк Л.* Неоромантизм у польській історіографії початку XX ст. (До питання про соціальну функцію історії) // Проблеми слов'янознавства. – Львів, 1993. – Вип.45. – С. 36–42.
- Зашикільняк Л.* Сучасна світова історіографія / Наук. ред. М.Г. Крикун. – Львів, 2007. – 312 с.
- Історіографічна класика. Антологія української історичної думки XIX–XX ст. / Відп. ред. і авт. вступ. слова В. Смолій; авт. супровідних статей, укладач приміток, коментарів, покажчиків і бібліографії О. Ясь. – К., 2020. – 600 с.
- Ковальчук О.О.* Українське історичне джерелознавство доби романтизму / Відп. ред. П.С. Сохань. – К., 2011. – 323 с.
- Колесник І.* Українська історіографія: концептуальна історія / за ред. В. Смолія. – К., 2013. – 566 с.
- Колінгвуд Р.Дж.* Ідея історії / Пер. з англ. О. Мокровольський. – К., 1996. – 615 с.
- Крупницький Б.* Історіознавчі проблеми історії України: Зб. статей / На правах рукопису. – Мюнхен, 1959. – 228, 2 с.
- Крупницький Б.* Основні проблеми історії України / На правах рукопису. – Мюнхен, 1955. – 217 с.
- Крупницький Б.* Українська історична наука під Советами (1920–1950) / На правах рукопису; вступ. слово Н. Полонської-Василенко. – Мюнхен, 1957. – XLVI, 120 с.
- Лисяк-Рудницький І.* Історичні есе: У 2 т. / Відп. ред. Ф. Сисин; упоряд. Я. Грицак. – К., 1994. – Т. 1. – XXIII, 554 с.; Т. 2. – 573 с.
- Литинський В.* Хам і Яфет. З приводу роковин 16/29 квітня 1918 р. – Львів, 1928. – 30, [2] с.
- Мангайм К.* Ідеологія та утопія / Пер. з нім. – К., 2008. – 370 с.

Мислителі німецького Романтизму / Упоряд. Л. Рудницький, О. Фешовець. – Ів.-Франківськ, 2003. – 588 с.

Москаль Р. Історія та історіографія у традиційному Китаї (XIII ст. до н.е. – поч. XX ст. н.е.). Харків, 2025. – 318 с.

Нариси з соціокультурної історії українського історієписання: субдисциплінарні напрями: колект. монографія / Упоряд. текстів й наук. апарату С. Блашук, Н. Пазюра; за заг. ред. В. Смолія. – К., 2018. – 288 с.

Нариси з соціокультурної історії українського історієписання: субдисциплінарні напрями – 2: колект. монографія / Упоряд. Н. Пазюра; за заг. ред. В. Смолія. – К., 2019. – 288 с.

Новак А. Повернення «імперії зла». Ідеології сучасної Росії, їхні творці та критики (1913–2023) / Пер. з польськ. М. Яковини. – К., 2025. – 464 с.

Оглоблин О. Українська історіографія 1917–1956 / Вступ. ст. І. Верби; упоряд. та примітки І. Верби, О. Юркової; пер. з англ. О. Кураєва, О. Юркової. – К., 2003. – 250 с.

Осташко Т. Україна В'ячеслава Липинського. – К., 2022. – 912 с.

Плохій С. Брама Європи. Історія України від Скіфських воєн до Незалежності / Пер. з англ. – Харків, 2016. – 493 с.

Позитивізм: рефлексії щодо класичної моделі історієписання: Матеріали круглого столу. – Харків, 2016. – 280 с.

Пріцак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського / Ред. І. Бречак. – Київ; Кембридж, 1991. – 78 с.

Пріцак О. Чому катедри українознавства в Гарварді? Вибір статей на теми нашої культурної політики (1967–1973). – Кембридж; Нью-Йорк, 1973. – XXXVI, 188 с.

Сайд Е. Культура й імперіялізм. – К., 2007. – 608 с.

Сінкевич Є.Г. Краківська історична школа в польській історіографії. – Миколаїв, 2010. – 332 с.

Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи: Матеріали міжнародної наукової конференції (Мюнхен, Німеччина, 1–3 липня 2012 р.). – К., 2014. – 250 с.

Федорук О. Роман Куліша «Чорна рада». Історія тексту. – К., 2019. – 585 с.

Шандра В., Аркуша О. Україна в XIX століття: доба модернізації / Відп. ред. В. Смолій. – К., 2022. – 706 с. <http://resource.history.org.ua/item/0017093>

Шандра В., Аркуша О. Україна в XIX століття: людність та імперії / Відп. ред. В. Смолій. – К., 2022. – 436 с., 96 с. іл. <http://resource.history.org.ua/item/0016941>

Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби / Наук. ред. Л. Зашкільняк. – Острог, 2009. – 526 с.

Яремчук В. Українська історіографія: суспільно-політична історія: посібник. – Острог, 2017. – 288 с.

Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історієписання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В.А. Смолія. – К., 2014. – Ч. 1. – 587 с.

Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історієписання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / За ред. В.А. Смолія. – К., 2014. – Ч. 2. – 650 с.

Ясь О. Історичні погляди Олени Компан (До 90-річчя від дня народження) // Український історичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 140–156.

Ясь О. Історіографічна дискусія 1823 р.: рецензія О. Мартоса та лист Д. Бантиша-Каменського до видавця журналу «Сын Отечества» (вступна стаття) // Український історичний журнал. – 2015. – № 5. – С. 186–191.

Ясь О.В. Історіографія // Енциклопедія історії України. – К., 2019. – Кн. 2: Україна–Українці. – С. 36–50.

Ясь О. «Колективний чоловік» на авансцені історії: соціологізація минувшини в дослідницьких практиках М. Грушевського // Український історичний журнал. – 2014. – № 6. – С. 123–148.

Ясь О. Конфлікт процес / структура у конструкції «довгого» ХІХ ст. Михайла Слабченка // Історіографічні дослідження в Україні. – К., 2014. – Вип. 24. – С. 196–224.

Ясь О.В. Липинський та неоромантизм (до 125-річчя від дня народження) // Український історичний журнал. – 2007. – № 5. – С. 75–95.

Ясь О. «На чолі республіканської науки...». Інститут історії України (1936–1986): Нариси з інституціональної та інтелектуальної історії (До 80-річчя установи) / Вступ. слово та наук. ред. В. Смоля. – К., 2016. – 542 с.

Ясь О.В. Наукові напрями, школи, течії, гуртки // Енциклопедія історії України. — К., 2010. – Т. 7: Мл–О. – С. 214–221.

Ясь О. Незвичайний позитивіст Володимир Антонович // Україна крізь віки: Зб. наук. пр. на пошану академіка НАН України професора В. Смоля. – К., 2010. – С. 863–892.

Ясь О. Незвичайні виміри творчості Федора Шевченка, або тяжкий хрест українського й радянського Історика // *Шевченко Ф.* Історичні студії: Збірка вибраних праць і матеріалів (До 100-річчя від дня народження). – К., 2014. – С. 9–36.

Ясь О. Неоромантизм в історичній візії С. Томашівського // Український історичний журнал. – 2011. – № 4. – С. 195–214.

Ясь О. Поняття «поступ» у конструкції Михайла Драгоманова // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. – К., 2010/2011. – Вип. 5. – С. 151–171.

Ясь О. Романтизм і український гранд-нарратив // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. – 2008. – Вип. 3, ч. 1. – С. 207–226.

Ясь О. «Свій» серед «чужих», «чужий» серед «своїх». «История Малой России» Д. Бантиша-Каменського у світлі українсько-російського культурного перехрестя (до 220-річчя Дмитра Бантиша-Каменського) // Український історичний журнал. – 2009. – № 2. – С. 160–194.

Ясь О. Сучасна російсько-українська війна у світлі історичного й соціогуманітарного знання. Довідкові та методичні матеріали для термінологічного словника / За ред. В. Смоля. Текст. дані. – К., 2024. – 60 с. Об'єм даних 1,67 Мб. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0018317>

Ясь О. Україна-Гетьманщина у світлі теорії «єдиного процесу» Михайла Слабченка // Українська держава другої половини ХVІІ–ХVІІІ ст.: політика, суспільство, культура. – К., 2014. – С. 629–670.

Ясь О. Українська зарубіжна історіографія 1945–1991 рр.: проблема поколінь та організація дослідницької праці // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики [Ч. 5] / Історіографічні дослідження в Україні [Вип. 10]: Об'єднаний випуск зб. наук. пр. на пошану акад. В.А. Смоля: У 2 ч. – К., 2000. – Ч. 2. – С. 352–391.

Ясь О. Українська зарубіжна історіографія 1945–1991 рр. у світлі рефлексій її репрезентантів // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. – К., 2005. – Вип. 1. – С. 333–357.

Ясь О. Фрагмент як форма мислення: романтичний світ Михайла Максимовича // Terra Cossacorum: Студії з давньої і нової історії України: Наук. зб. на пошану доктора історичних наук, професора Валерія Степанкова. – К., 2007. – С. 477–516.

Bilas L.R. The Intellectual Development of V.Lypyns'kyj: His World View and Political Activity before World War I // Harvard Ukrainian Studies. – 1985. – Vol. 9, no. 3/4. – P. 263–286.

Bilenky S. The Clash on Mental Geographies: Poles on Ukraine, Ukrainians on Poland in the Time of Romanticism // The Polish Review. – 2008. – Vol 53, no.1. – P. 73–95.

Bilenky S. Laboratory of Modernity. Ukraine between Empire and Nation, 1772– 1914. Montreal & Kingston & London & Chicago & Edmonton & Toronto, 2023. XXIV, 596 p.

Burrow J. A History of Histories. Epics, Chronicles, Romances and Inquiries from Herodotus and Thucydides to the Twentieth Century. – New York, 2008. – XVIII, 519 p.

Croce B. History, its theory and practice / Authorized translation by D. Ainslie. – New York, 1960. – 317 p.

Facie ad faciem: Ілюстрований життєпис Михайла Грушевського / Авт.-упор. С. Панькова, Г. Кондаурова. – К., 2017. – 144 с.

Luckyj G.S.N. Panteleimon Kulish: A Ukrainian Romantic Conservative // Philosophy, History, and Social Action: Essays in Honor of Lewis Feuer with an autobiographic essay by Lewis Feuer / Eds. S. Hook, W.L. O'Neill, and R.O'Toole. – Dordrecht; Boston, 1988. – P. 313–321.

Pritsak O., Reshetar J. The Ukraine and the Dialectic of Nation-Building // Slavic Review. 1963. Vol. 22, no. 2. P. 224–255.

Prymak T. Mykola Kostomarov: A Biography. – Toronto; Buffalo; London, 1996. – XXIII, 263 p.

Saunders D. The Ukrainian Impact on Russian Culture 1750–1850. – Edmonton, 1985. – X, 415 p.

Subtelny O. The Current State of Ukrainian Historiography // Journal of Ukrainian Studies. – 1993. – Vol. 18, no. 1/2. – P. 33–54.

Towards an Intellectual History of Ukraine: An Anthology of Ukrainian Thought from 1710 to 1995 / Eds. R.Lindheim and G.S.N.Luckyj. – Toronto; Buffalo; London, 1996. – 420 p.

Velychenko S. National History as Cultural Process: A Survey of the Interpretations of Ukraine's Past in Polish, Russian, and Ukrainian Historical Writing from the Earliest Times to 1914. Edmonton, 1992. – XXXV, 283 p.

Velychenko S. Shaping Identity in Eastern Europe and Russia: Soviet Russian and Polish Accounts of Ukrainian History, 1914–1991. – New York, 1993. – 266 p.

Windschuttle K. The Killing of History: How Literary Critics and Social Theorists Are Murdering Our Past. – San Francisco, 1996. – 372 p.

Zayarnyuk A., Sereda O. The Intellectual Foundations of Modern Ukraine. London & New York, 2023. VIII, 195 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України

<http://history.org.ua/uk>

Електронна бібліотека «Чтиво»

<https://chtyvo.org.ua>

Електронна бібліотека «Diasporiana»

<https://diasporiana.org.ua>

Електронна бібліотека «Gallica»

<https://gallica.bnf.fr>

Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини

<http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

[bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB)

Англomовна Енциклопедія України в Інтернеті

<http://www.encyclopediaofukraine.com/>

Енциклопедія сучасної України

<http://esu.com.ua/>

Енциклопедія історії України

<http://resource.history.org.ua/cgi->

[bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU)